

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО

ІЛЬЧИШИН ЯРОСЛАВ ВАСИЛЬОВИЧ

УДК: 371.4: 351.862 (043.3)

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ВИХОВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО
ОБОВ'ЯЗКУ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ**

13.00.07 – теорія і методика виховання

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Вінниця – 2018

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Державному вищому навчальному закладі “Ужгородський національний університет”, Міністерство освіти і науки України, м.Ужгород.

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник
Якимович Тетяна Дмитрівна,
Національний педагогічний університет імені
М.П.Драгоманова, доцент кафедри загальнотехнічних
дисциплін та охорони праці.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Шерман Михайло Ісаакович,
Херсонський державний університет,
професор кафедри інформатики, програмної
інженерії та економічної кібернетики;

кандидат педагогічних наук, доцент
Сурмяк Юрій Романович,
Прикарпатський інститут імені Михайла Грушевського
Міжрегіональної академії управління персоналом,
професор кафедри фундаментальної та гуманітарної
підготовки.

Захист відбудеться 20 листопада 2018 року о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 05.053.01 у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського за адресою: 21100, м. Вінниця, вул.Острозького, 32, корпус №2, зала засідань.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (21100, м. Вінниця, вул.Острозького, 32) та на сайті університету за адресою www.vspu.edu.ua.

Автореферат розісланий 18 жовтня 2018 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Коломієць А.М.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність і доцільність дослідження. Однією з умов становлення України як самостійної, безпечної держави є створення якісно нової системи професійної освіти, зокрема безпеки життєдіяльності, що має забезпечити підготовку фахівців цивільного захисту відповідно до потреб суспільства, з урахуванням нахилів, особистих якостей, світогляду, кваліфікації. Головна мета виховної роботи у закладах вищої освіти (ЗВО), що готують фахівців цивільного захисту, – це формування особистості не тільки як носія певної кількості професійних знань, а й як високоосвіченого професіонала в поєднанні з загальною культурою, широкою ерудицією, морально-вольовими якостями.

Вихідні концептуальні положення щодо майбутніх фахівців у процесі професійної підготовки відображено у законах України “Про освіту”, “Про вищу освіту”, Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки, Концепції патріотичного виховання. В контексті державних документів найважливішими пріоритетами є виховання людини інноваційного типу мислення та культури, проектування акмеологічного освітнього простору з урахуванням інноваційного розвитку освіти, запитів особистості, потреб суспільства й держави. Виховання професійного обов’язку визначається оптимальними характеристиками, що дають змогу максимально гнучко формувати професійні якості та ціннісні орієнтації майбутнього фахівця цивільного захисту, узгоджуючи його освіту з потребами суспільства та вимогами діяльності.

Різні аспекти проблеми дослідження розглядалися в працях багатьох дослідників, зокрема проблеми здійснення професійної підготовки курсантів і студентів та організації освітнього процесу відображено в психолого-педагогічних дослідженнях (О.Безкоровайна, І.Бех, М.Варій, О.Євсюков, Д.Коваленко, М.Козяр, С.Левченко, Н.Мойсеюк, Н.Ничкало, А.Підгайний, М.Сметанський, Т.Ткаченко, М.Шерман, В.Ягупов). Значний внесок у дослідження проблематики виховання професійних якостей зробили О.Акімова, Г.Васянович, Г.Ващенко, О.Коберник, А.Коломієць, В.Малахов, Р.Лаврецький, О.Парубок, Ю.Сурмяк, В.Сухомлинський, Г.Тарасенко, К.Ушинський та інші. Проблема формування компетентного фахівця в цілому та фахівця у сфері цивільного захисту знайшла своє відображення в працях таких науковців, як О.Горохівський, Р.Гуревич, І.Козловська, М.Козяр, А.Литвин, В.Петрук, О.Попадич, О.Савченко, С.Сливка та ін. Вимоги сформованості професійного обов’язку розглядали Т.Вольфовська, О.Євсюков, В.Зонь, Т.Ісаєнко, А.Капля, М.Коваль, С.Левченко, О.Сегеда, Г.Штефанич, С.Яворський та ін.

Аналіз науково-педагогічних джерел і практики підготовки фахівців цивільного захисту дозволив виявити низку суперечностей між: традиційними підходами до професійної підготовки та вимогами сучасного суспільства, зумовленими пошуком інноваційних шляхів професійного становлення студентів і курсантів; сучасними вимогами щодо професійних цінностей майбутніх фахівців цивільного захисту та реальним рівнем їх сформованості; знанням студентами та курсантами норм-цінностей та їх реалізацією у

професійно-практичній діяльності; необхідністю використання аксіологічних компонентів у професійній діяльності сучасного фахівця цивільного захисту та теоретичною нерозробленістю цієї проблематики у педагогічній науці. Подолання зазначених суперечностей передбачає: обґрунтування теоретичних засад виховання майбутніх фахівців цивільного захисту у закладах вищої освіти Державної служби України з надзвичайних ситуацій; визначення та наукового обґрунтування організаційно-педагогічних умов, проектування моделі виховання професійного обов'язку.

Отже, актуальність проблеми, її теоретична нерозробленість та потреби практики зумовили вибір теми дисертаційного дослідження – **“Організаційно-педагогічні умови виховання професійного обов'язку майбутніх фахівців цивільного захисту”**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до тематичного плану науково-дослідних робіт ДЗВО “Ужгородський національний університет” “Концептуальні та інституціональні засади євро регіонального співробітництва України в умовах інтеграційних і глобалізаційних процесів сучасності” (державний реєстраційний номер № 011U005052) у контексті дослідження кафедри психолого-педагогічних та гуманітарних дисциплін з теми “Теоретико-методичні основи викладання психолого-педагогічних та гуманітарних дисциплін у вищих навчальних закладах” (протокол № 1 від 18 січня 2010 р.). Тему дослідження затверджено на засіданні вченої ради ДВНЗ “Ужгородський національний університет” (протокол № 7-2013/2014 від 20.03.2014 р.), узгоджено Міжвідомчою радою з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 4 від 29.04.2014 р.).

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці організаційно-педагогічних умов виховання професійного обов'язку майбутніх фахівців цивільного захисту.

Відповідно до мети визначено такі **завдання дослідження**:

1. Обґрунтувати теоретичні засади (принципи, підходи) та визначити особливості виховання професійного обов'язку майбутніх фахівців цивільного захисту.

2. Уточнити компоненти, критерії та рівні готовності майбутніх фахівців цивільного захисту до виконання професійного обов'язку.

3. Теоретично обґрунтувати організаційно-педагогічні умови та розробити модель виховання професійного обов'язку майбутніх фахівців цивільного захисту і здійснити їх дослідно-експериментальну перевірку.

4. Розробити змістово-методичне забезпечення процесу виховання професійного обов'язку майбутніх фахівців цивільного захисту.

Об'єкт дослідження – підготовка майбутніх фахівців цивільного захисту.

Предмет дослідження – зміст і методика реалізації організаційно-педагогічних умов виховання професійного обов'язку майбутніх фахівців цивільного захисту.

Гіпотеза дослідження. Виховання професійного обов'язку майбутніми

фахівцями цивільного захисту здійснюватиметься ефективно за таких організаційно-педагогічних умов: створення мотиваційно-стимулювального освітньо-виховного середовища, що передбачає моніторинг якості виховання професійного обов'язку; поєднання традиційних та інноваційних форм і методів виховання професійного обов'язку; забезпечення ефективної педагогічної взаємодії у системі «викладач (командир)-курсант» з урахуванням особистісних якостей учасників; організації позанавчальної виховної діяльності шляхом систематизації самовиховної роботи курсантів.

Для досягнення поставленої мети, виконання завдання і перевірки гіпотези було використано такі взаємопов'язані **методи дослідження: теоретичні** (вивчення філософської, спеціальної, психологічної та педагогічної літератури) – для визначення теоретико-методологічних засад дослідження й обґрунтування основних теоретичних положень і визначення шляхів вирішення проблеми; *емпіричні* (педагогічне спостереження, аналіз результатів діяльності, бесіди, анкетування, експертні оцінки, тестування, інтерв'ювання, ранжування) – для визначення рівня вихованості; педагогічний експеримент – для здійснення перевірки ефективності моделі та дієвості організаційно-педагогічних умов; статистична обробка експериментальних даних для опрацювання й узагальнення результатів експериментальної роботи, визначення їх достовірності. З метою дослідження особистісних якостей майбутніх фахівців цивільного захисту використані такі діагностичні методики: констатувальний експеримент – Томаса (конфліктність), Леонгарда (відповідальність), МЛЮ-АМ (адаптивність); формувальний – Хоббала (соціальний контакт), Басса-Даркі (відповідальна поведінка), Орела (агресія).

Експериментальна база дослідження. Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, Національний університет цивільного захисту України (м.Харків), Вище професійне училище Львівського державного університету безпеки життєдіяльності (м.Вінниця), Ліцей цивільного захисту Львівського державного університету безпеки життєдіяльності (м.Вінниця), Академія пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля (м.Черкаси). В експерименті брали участь студенти і курсанти галузі знань 26 «Цивільна безпека», спеціальності 263 «Цивільна безпека» у кількості 680 осіб, а також викладачі закладів вищої освіти (24 особи).

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що:

– *уперше* теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено організаційно-педагогічні умови виховання професійного обов'язку майбутніх фахівців цивільного захисту (створення мотиваційно-стимулювального освітньо-виховного середовища, що передбачає моніторинг якості виховання професійного обов'язку; поєднання традиційних та інноваційних форм і методів виховання професійного обов'язку; забезпечення ефективної педагогічної взаємодії у системі «викладач (командир)-курсант» з урахуванням особистісних якостей учасників; організації позанавчальної виховної діяльності шляхом систематизації самовиховної роботи курсантів) на основі виокремлених принципів, підходів і виявлених особливостей та модель виховання професійного обов'язку майбутніх фахівців цивільного захисту;

– *уточнено* сутність поняття «професійний обов'язок майбутніх фахівців цивільного захисту» та «готовність майбутніх фахівців цивільного захисту до виконання професійного обов'язку», компоненти виховання професійного обов'язку, критерії та рівні сформованості готовності майбутніх фахівців цивільного захисту до виконання професійного обов'язку;

– *подальшого розвитку* набули положення щодо організації виховання професійного обов'язку майбутніх фахівців цивільного захисту.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробленні змістово-методичного забезпечення процесу виховання професійного обов'язку майбутніх фахівців цивільного захисту, конкретизації форм і методів виховання професійного обов'язку, а також у розробленні методичних рекомендацій «Виховання професійних якостей майбутніх фахівців цивільного захисту в умовах позааудиторної діяльності» для організації виховного процесу курсантів і студентів, «Педагогічна підготовка керівного складу до виховної діяльності» для викладачів (командирів) і кураторів груп. Результати дослідження можуть бути використані в процесі складання планів виховної роботи, навчальних і методичних посібників, а також у процесі розроблення навчально-методичного забезпечення виховного процесу в закладах вищої освіти.

Результати дослідження впроваджено в навчально-виховний процес Львівського державного університету безпеки життєдіяльності (акт про впровадження результатів № 02192/2 від 04.11.2016 р.), Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського (довідка № 101-10/1121 від 25.07.2016 р.), Науково-методичного центру навчальних закладів сфери цивільного захисту (акт про впровадження результатів № 152 від 07.06.2016 р.); Державного закладу вищої освіти «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури» (акт про впровадження результатів № 37-13-92 від 07.11.2016 р.), Вищого професійного училища Львівського державного університету безпеки життєдіяльності (м.Вінниця) (довідка №112 від 09.02.2017 р.)

Особистий внесок автора у роботах, опублікованих у співавторстві. У статті «Особливості принципів виховання професійного обов'язку майбутніх фахівців» (2014, співавтор Т. Якимович) авторськими є зміст принципів виховання (0,25 др. арк.); у статті «Виховний вплив інформаційно-комунікаційних технологій на формування компетентності» (2015, співавтор Т. Якимович) авторськими є положення щодо дослідження проблеми формування професійних якостей (0,25 др. арк.); у статті «Вплив середовища вищого навчального закладу на професійне виховання майбутніх фахівців» (2016, співавтор О. Якимович) авторськими є ідеї щодо впливу середовища на виховання професійних якостей (0,25 др. арк.). Матеріали співавторів в дисертації не використовувалися.

Апробація результатів дисертації. Основні положення й результати дослідження знайшли відображення у доповідях і виступах на наукових і науково-практичних конференціях різного рівня, зокрема: міжнародних – «Креативні технології морального і патріотичного виховання молоді як основа успішного розвитку особистості» (Вінниця, 2013), «Сучасні інформаційні

технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми» (Вінниця, 2014, 2016), «International scientific-practical conference of pedagogues and psychologists «Scientific geneSiS» (Geneva, Switzerland, 2014), «Інноваційний інформаційний простір в освітній і науковій діяльності: проблеми становлення, особливості організації, ефективність та перспективи розвитку» (Кошице, Словаччина, 2014), «Інформаційно-комунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи» (Львів, 2015); всеукраїнських – “Сучасні технології навчання у професійній підготовці майбутніх фахівців” (Львів, 2013), “Особистість в екстремальних умовах” (Львів, 2013, 2015), “Педагогічні інновації у фаховій освіті” (Ужгород, 2013, 2014), “Професійна підготовка майбутніх кваліфікованих робітників” (Львів, 2014), регіональних конференціях і науково-методичних семінарах, педагогічних читаннях.

Публікації. Основні положення і результати дисертаційного дослідження висвітлено у 17 наукових публікаціях (14 одноосібних), з яких 6 відображають основні наукові результати дисертації, 9 – апробаційного характеру, 2 – додатково відображають наукові результати дисертації.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (224 найменувань, з них 11 – іноземними мовами), 11 додатків на 46 сторінках. Загальний обсяг дисертації становить 269 сторінок, із них – 198 сторінок основного тексту. Робота містить 5 рисунків на 3 сторінках, 14 таблиць на 15 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, проаналізовано ступінь вивчення досліджуваної проблеми, визначено мету, гіпотезу, завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, наведено відомості про апробацію та впровадження результатів дисертації.

У **першому розділі** – *«Теоретичні основи виховання професійного обов'язку майбутніх фахівців цивільного захисту»* – проаналізовано виховання професійного обов'язку майбутніх фахівців цивільного захисту як педагогічну проблему, з'ясовано сутність та особливості виховання професійного обов'язку майбутніх фахівців цивільного захисту, досліджено психолого-педагогічні підходи до виховання професійного обов'язку майбутніх фахівців цивільного захисту.

Процес виховання майбутніх фахівців цивільного захисту є складною динамічною системою, напрямками вивчення якої є: стратегії та концепції виховання і технологій їх реалізації; виховання як специфічний вид педагогічної діяльності; вимоги до учасників виховного процесу; формування професійних цінностей; виховання моральних якостей і розкриття творчих можливостей майбутнього фахівця; підвищення ефективності виховних заходів та ін. Разом з тим, в умовах модернізації військової галузі досліджень, що сприяли б демократизації, гуманізації та гуманітаризації єдиного цілісного

процесу виховання військових фахівців (зокрема фахівців цивільного захисту), наповненню його сучасним змістом, піднесенню суб'єктності в його здійсненні, наукових пошуків означеної проблематики явно недостатньо. Необхідно розробити професійно орієнтовані форми і методи виховання особистості майбутнього фахівця цивільного захисту.

Виявлено, що нині у наукових працях бракує однозначного тлумачення терміна «професійний обов'язок». Категорія «професійний обов'язок (повинність, зобов'язання)» виражає моральні обов'язки фахівця стосовно суспільства та соціального оточення і є відображенням внутрішньої, моральної необхідності виконання своїх обов'язків, дотримання певної лінії поведінки, що диктується, перш за все, зовнішніми щодо особистості фахівця інтересами.

Професійний обов'язок майбутніх фахівців цивільного захисту – це потреба та готовність працювати у важких фізичних і психологічних умовах, виконувати службові завдання стосовно ліквідації надзвичайних ситуацій стосовно загроз природного та техногенного характеру, глибоке усвідомлення необхідності професійних дій для захисту населення, майна, території, інформації.

Професійний обов'язок – це сукупність органічно взаємопов'язаних особистісних якостей, котрі зумовлені вимогами професійної діяльності. За всього різноманіття професійно важливих рис можна назвати ті з них, котрі виступають як професійно важливі для майбутніх фахівців цивільного захисту. На основі контент-аналізу категорії «професійний обов'язок майбутніх фахівців цивільного захисту» зроблено висновок про те, що вона вміщує в себе такі обов'язкові складові: мотиви (професійні мотиви, потреби, цілі), стимули (ідеали, зразки, що визначають життєву стратегію), знання (норми, правила, уявлення, погляди), цінності (професійні цінності, емоції, ставлення, переживання, настрої), норми моралі (принципи, позиції, професійна гідність, система моральних орієнтирів), стиль поведінки (способи діяльності, вчинки, професійна етика, міжособистісні стосунки, відповідальність, самовиховання та саморозвиток).

Виявлено, що змістовими аспектами виховання професійного обов'язку майбутніх фахівців цивільного захисту є: мотиваційно-стимулюючий компонент (система цінностей, ідеалів, почуттів, емоцій, переживань, настроїв, настанов і мотивів, стимулів), когнітивно-ціннісний (професійні цінності, система знань, норм, правил, уявлень, поглядів, ставлень); морально-поведінковий (система моральних орієнтирів, позицій, дій, вчинків, поведінки, умінь та навичок виконання професійного обов'язку).

Взаємовідношення виховання професійного обов'язку та готовності до виконання професійного обов'язку полягає у тому, що виховання розглядається як процес, а готовність – як результат цього процесу (на певному, визначеному етапі).

Виховання професійного обов'язку майбутніх фахівців цивільного захисту – взаємозумовлена діяльність викладачів (командирів) і курсантів на основі мотивації виконання професійного обов'язку та прояву позитивного ставлення до нього, оволодіння курсантами і студентами загальнокультурними

й професійними компетенціями, розвитку їхніх професійних якостей і контролю за виконанням професійного обов'язку.

Готовність до виконання професійного обов'язку майбутнім фахівцем цивільного захисту розглядаємо як складне цілісне утворення, інтегративну якість особистості, складовими якої є позитивне ставлення до професії, усвідомлені знання соціальної значущості своєї професійної діяльності, професійні вміння, що є передумовою успішної професійної діяльності.

На основі здійсненого аналізу психологічних і педагогічних підходів обґрунтовано процесуальні аспекти виховання професійного обов'язку майбутніх фахівців цивільного захисту у вищих навчальних закладах. Антропоцентричний, соціоцентричний, середовищний та контекстуальний підходи забезпечують мотиваційно-стимулюючий компонент виховання професійного обов'язку майбутніх фахівців цивільного захисту.

У рамках контекстуального підходу проводилося порівняння і вивчення впливів на особистість різних практик виховання (у нашому випадку практики виховання курсантів та практики виховання студентів). В основі цього підходу лежить зіставлення між подібностями (аналогіями) й відмінностями (контрастами), що можна сприймати як закономірні чи випадкові й пояснювати їх появу об'єктивними та суб'єктивними причинами. У нашому випадку зіставлення полягає у віднаходженні аналогій і контрастів професійної підготовки, розвитку, поведінки курсантів і студентів. Контекстуальний підхід акцентує увагу на тому, як відбувається організація виховного процесу майбутніх фахівців цивільного захисту одночасно на декількох рівнях (курсантів і студентів).

У другому розділі – *«Педагогічні та організаційні засади виховання професійного обов'язку майбутніх фахівців цивільного захисту»* – визначено та обґрунтовано організаційно-педагогічні умови виховання професійного обов'язку, розроблено модель та методики виховання професійного обов'язку майбутніх фахівців цивільного захисту.

Виховання професійного обов'язку майбутніх фахівців цивільного захисту базується на загальних принципах виховання (соціальної відповідності та системності виховного процесу; принцип єдності виховання, освіти, навчання і розвитку; принцип єдності особистості, середовища, діяльності і поведінки; принцип індивідуалізації професійного виховання, принцип педагогічно ефективною активності особистості) та специфічних принципах виховання професійного обов'язку майбутнього фахівця цивільного захисту (цілеспрямованості та мотивації виконання професійного обов'язку, багатфакторності, безперервності, комплексності, двобічності процесу виховання професійного обов'язку, принцип єдності національної та професійної гідності, принцип моральності професійної діяльності). На основі цих принципів визначено зміст, методи і форми виховання професійного обов'язку майбутніх фахівців цивільного захисту.

Зміст виховання професійного обов'язку майбутніх фахівців цивільного захисту відображає в єдності його загальну мету, завдання, складові частини, напрями тощо. Основними сферами діяльності щодо виконання професійного

обов'язку майбутніх фахівців цивільного захисту є: людина-людина (захист населення), людина-природа (екологічний захист), людина-техніка (загрози техногенного характеру), людина-знакова система (захист інформації). Фахівці цивільного захисту виконують обов'язок, зумовлений вимогами держави, закону, громадськості, а також під впливом власних внутрішніх переконань. Стосовно виконання службових функцій зміст професійного обов'язку становлять: загальні якості військового професіонала; особистісні морально-вольові якості, якості військової спеціалізації, службово-посадові якості. В цьому зв'язку виокремлено напрями виховання обов'язку майбутніх фахівців цивільного захисту: національний, суспільний, державний, громадський, моральний, духовний, професійний, службовий, функціональний. Разом з тим, спільним усіх напрямів виховання професійного обов'язку є усвідомлення та виконання принципів і норм поведінки. Професійний обов'язок ґрунтується на сформованості в курсантів таких рис, як: умотивованість; усвідомленість; дисциплінованість; відповідальність; принциповість; професійна гідність.

Виховання професійного обов'язку майбутніх фахівців цивільного захисту вимагає системного використання зовнішніх і внутрішніх організаційно-педагогічних умов. Зовнішніми умовами є створення мотиваційно-стимулювального освітньо-виховного середовища та моніторинг якості виховання професійного обов'язку. Внутрішніми є умови поєднання традиційних та інноваційних форм і методів виховання професійного обов'язку, забезпечення ефективної педагогічної взаємодії у системі «викладач (командир)-курсант» з урахуванням особистісних якостей учасників; організації позанавчальної виховної діяльності шляхом систематизації самовиховної роботи курсантів. Важливою для виховання професійного обов'язку курсантів є умова збалансованості між індивідуальними та груповими формами навчальної та позанавчальної роботи. Використання групових методів навчальної та позанавчальної роботи допомагає найбільш продуктивно формувати у майбутніх фахівців цивільного захисту досвід професійної поведінки, навчатися професійній рефлексії. Індивідуальні форми є основою позанавчальної роботи як викладачів, так і командирів-вихователів. Саме вони дозволяють коригувати поведінку та розвивати професійну рефлексію майбутніх фахівців цивільного захисту.

Повага до особистості курсанта, його гідності, орієнтація на його внутрішній світ зумовила необхідність подолання авторитарності у стосунках на рівні «викладач (командир)-курсант». Педагогічна взаємодія вимагає наявності у викладача (командира) певних особистісних і професійних якостей, таких, як: патріотизм, вірність присязі, любов і повага до курсанта, доброта, любов до обраної професії, комунікабельність, уміння ладнати з людьми, уміння спілкуватися, ввічливість, творчість, визнання особистості курсанта, комунікативність, емоційна стійкість, креативність тощо. Викладач (командир) має володіти такими педагогічними уміннями, як: розвиток самостійності курсантів щодо виховання професійного обов'язку, педагогічне керівництво; розвиток їхньої активності мислення і волі; впевненість, урівноваженість у стосунках і виразність спілкування, уміння взаємодіяти тощо. Позитивний

вплив на курсантів мають викладачі (командири), які не лише володіють сучасною методологією педагогіки, а й доступні у спілкуванні. Така взаємодія вимагає і від курсантів певних особистісних якостей, таких, наприклад, як: ініціативність та активність, відповідальність, самостійність, самовизначення, самореалізація, гідність, комунікативність тощо.

Умова організації позанавчальної виховної діяльності шляхом систематизації самовиховної роботи курсантів реалізується за допомогою створення атмосфери довіри між викладачем (командиром) і курсантом; забезпечення співробітництва у процесі прийняття рішень між учасниками освітнього процесу; актуалізація мотиваційних ресурсів навчання; прагнення до самореалізації і самовираження суб'єктів у навчальному процесі; удосконалення техніки спілкування; розвиток активності курсанта; надання допомоги в його особистісному становленні і розвитку; формування у майбутніх фахівців активного прагнення до змін, новацій, перетворень тощо. Викладач (командир) має систематизувати самостійну роботу курсантів щодо виховання у них професійного обов'язку. Така організація передбачає декілька етапів:

- початковий етап передбачає визначення викладачем (командиром) обсягу та характеру самостійної роботи, переліку обов'язкових знань, умінь, навичок;

- організаційний етап – викладач (командир) організовує самостійну роботу курсантів, розробляючи її інформаційно-методичне забезпечення;

- оцінний етап – викладач (командир) відстежує якість самостійної роботи з використанням різноманітних способів: перевірка за індивідуальним планом; опитування; взаємоперевірка, самоконтроль; вибіркового контролю для визначення ступеня самостійності виконання роботи. Ефективність самостійної роботи курсанта залежить від частоти і глибини контролю за її виконанням;

- підсумковий етап – підведення підсумків самостійної роботи. Передбачений матеріал виноситься на поточний і підсумковий контроль, де викладач (командир) підсумовує роботу кожного курсанта.

Усі вищезазначені умови виховання професійного обов'язку майбутніх фахівців цивільного захисту мають застосовуватися цілеспрямовано та якісно впливати на результати навчальної та позанавчальної діяльності курсантів і студентів. Організаційно-педагогічні умови виховання професійного обов'язку майбутніх фахівців цивільного захисту реалізуються шляхом: реалізації професійних запитів; реалізації особистісних потреб; забезпечення якості професійної підготовки.

Розроблено структурно-організаційну модель виховання професійного обов'язку майбутніх фахівців цивільного захисту, структурними компонентами якої є: мета виховання; компоненти виховання професійного обов'язку майбутніх фахівців цивільного захисту (мотиваційно-стимулюючий, когнітивно-ціннісний, морально-поведінковий), зовнішні та внутрішні умови виховання професійного обов'язку; зміст, форми та методи виховної роботи щодо професійного обов'язку; результат: готовність майбутніх фахівців цивільного захисту до виконання професійного обов'язку (рис.1).

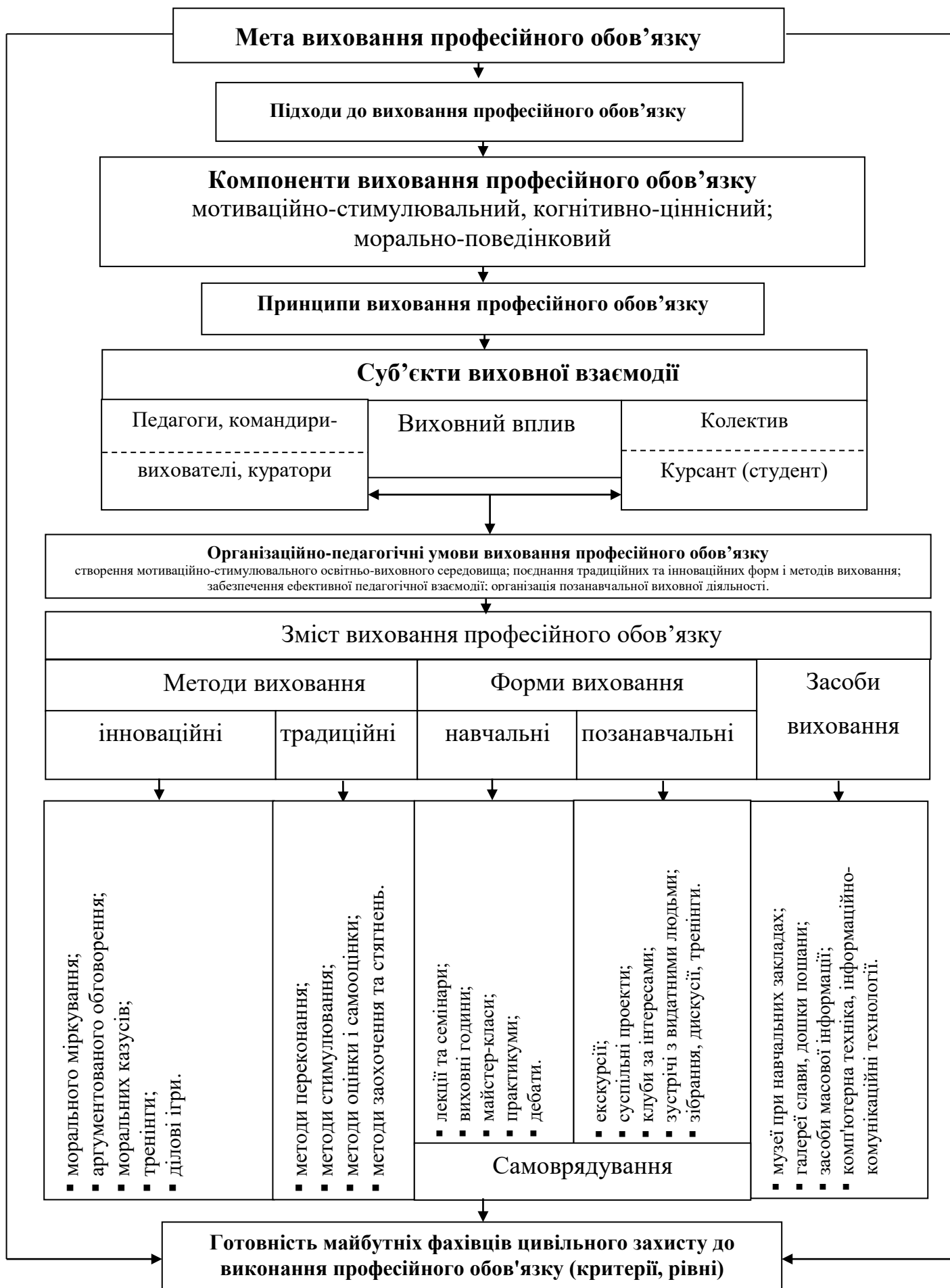

Рис.1. Структурно-організаційна модель виховання професійного обов'язку в майбутніх фахівців цивільного захисту

У моделі представлено організаційний аспект виховного процесу. З метою виховання професійного обов'язку майбутніх фахівців цивільного захисту застосовуються як традиційні (переконавання, стимулювання, оцінювання та самооцінювання, заохочень, стягнень тощо) та інноваційні (морального міркування, аргументованого обговорення, моральних казусів, тренінги, ділові ігри, бесіди симуляції) методи виховання.

Групові організаційні форми виховання професійного обов'язку застосовуються як у навчальному процесі (лекції, семінари, практикуми, майстер-класи, дебати, дискусії), так і у позанавчальній роботі (екскурсії, суспільні проекти, клуби за інтересами, зустрічі з видатними людьми, зібрання). Універсальними формами є ради курсантського та студентського самоврядування, презентації, робота у малих групах, тренінги, ділові ігри тощо. Разом з тим, необхідна збалансованість між індивідуальними та груповими, навчальними та позанавчальними формами виховної роботи. Індивідуальні форми є основою позанавчальної роботи як викладачів, так і командирів-вихователів. Саме вони дозволяють коригувати поведінку та розвивати професійну рефлексію майбутніх фахівців цивільного захисту.

Важливими засобами виховання професійного обов'язку майбутніх фахівців цивільного захисту є музеї в навчальних закладах, галереї слави, дошки пошани, засоби масової інформації, комп'ютерна техніка, інформаційно-комп'ютерні технології тощо.

У третьому розділі – ***“Експериментальна перевірка ефективності виховання професійного обов'язку майбутніх фахівців цивільного захисту”*** – описано організацію та представлено результати педагогічного експерименту.

Визначено показники критеріїв готовності до виконання професійного обов'язку. Показниками мотиваційно-стимулювального критерію є сформованість професійної мотивації, соціальних і особистісно-значущих цінностей; мотиваційно-ціннісне ставлення до професійної діяльності. Показниками когнітивно-ціннісного критерію є здатність до саморозвитку, сформованість рефлексивних умінь, здатність до аналізу й оцінювання професійної діяльності та самого себе як її суб'єкта. Показниками морально-поведінкового критерію визначено: моральну культуру, соціальний інтелект як здатність приймати раціональні рішення, культуру спілкування.

Відповідно до вказаних критеріїв і показників визначено три рівні готовності до виконання професійного обов'язку: низький, середній, високий.

З метою визначення стану практики виховання майбутніх фахівців цивільного захисту було проведено констатувальний експеримент, в якому взяли участь 36 студентів та 29 курсантів першого курсу, 48 студентів та 50 курсантів другого курсу, 41 студент та 54 курсантів третього курсу, 47 студентів та 55 курсантів четвертого курсу (всього 360 осіб) та формувальний, у якому взяли участь 320 курсантів (по 160 осіб у контрольній та експериментальній групах). Перевірка однорідності контрольної та експериментальної груп здійснювалася з використанням t-критерію Стьюдента. Перевірка нуль-гіпотези (H_0) показала відсутність значних розбіжностей між

вибірками для рівня достовірності 0,05 (вірогідність 5 %).

Під час експерименту проводилось дослідження за мотиваційно-стимулюючим, когнітивно-ціннісним, морально-поведінковим критеріями готовності майбутніх фахівців цивільного захисту до виконання професійного обов'язку.

Під час проведення констатувального експерименту проаналізовано документацію щодо проведення виховних заходів, статистику стягнень і заохочень. З метою визначення рівня потреби та готовності курсантів і студентів до виконання професійного обов'язку використовували анкети, тести, листи самооцінювання, ситуаційні завдання. З метою визначення рівня потреби та готовності курсантів і студентів до виконання професійного обов'язку використовували анкети, тестування. Опитування показало, що ставлення до професійного обов'язку студентів і курсантів відрізняються. Проведено опитування курсантів і студентів щодо ставлення до професійного обов'язку фахівців цивільного захисту (рис. 2). Як свідчать результати опитування, за період навчання збільшується кількість майбутніх фахівців цивільного захисту, які вважають себе готовими до виконання професійного обов'язку. Від першого до четвертого курсу стабільною є тенденція до зростання кількості курсантів і студентів, які вважають себе готовими до виконання професійного обов'язку (від 24,14 % курсантів і 25,00 % студентів першого курсу, 46,00 % курсантів і 33,33 % студентів другого курсу, 55,56 % курсантів і 43,90 % студентів третього курсу, 70,91 % курсантів і 53,19 % студентів четвертого курсу). Разом, тим, більше курсантів, ніж студентів вважають себе готовими до виконання професійного обов'язку (52,66 % курсантів і 39,53 % студентів).

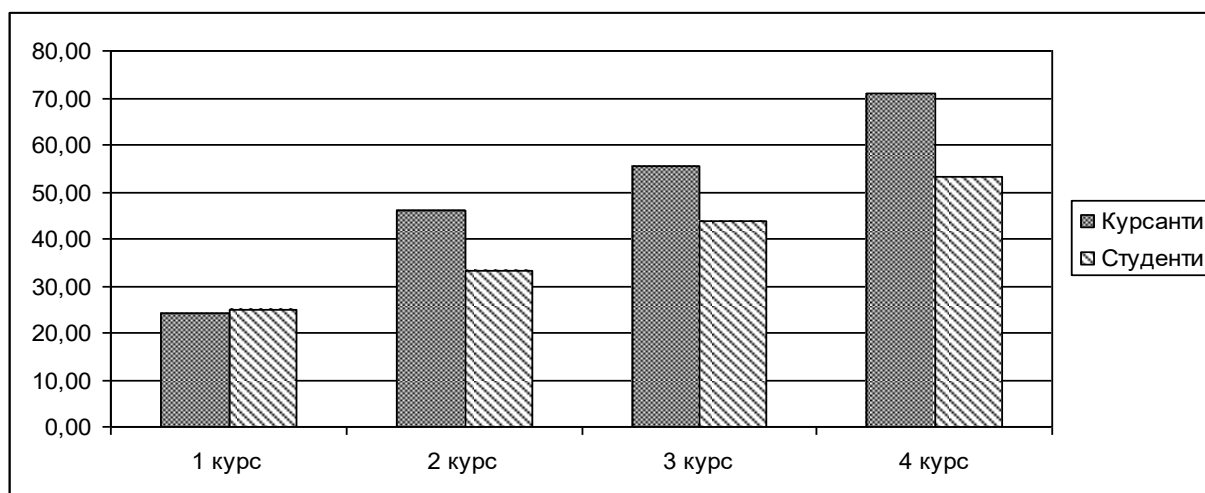

Рис.2. Результати опитування курсантів і студентів щодо позитивного ставлення до професійного обов'язку фахівців цивільного захисту (%)

Формувальний етап дослідно-експериментальної роботи передбачав вплив на когнітивну, емоційно-вольову сфери та поведінку майбутніх фахівців цивільного захисту, що забезпечило більш високий рівень готовності до виконання професійного обов'язку. Застосування активних чинників впливу (вплив середовища та самовиховання) у роботі з курсантами

експериментальних груп сприяло зростанню рівня сформованості професійного обов'язку.

Оцінювання рівня готовності до виконання професійного обов'язку за кожним критерієм (мотиваційно-стимулюючим, когнітивно-ціннісним, морально-поведінковим) здійснювалось у формі бесід, спостереження за поведінкою, анкетування, тестування та опитування. Результати показали збільшення числа курсантів з високим рівнем сформованості за морально-поведінковим критерієм (16,88 % – до початку дослідження і 37,50% – після його завершення).

Узагальнені результати перевірки за трьома критеріями та визначення їх динаміки у контрольних і експериментальних групах дали змогу зробити висновок про ефективність моделі виховання професійного обов'язку майбутніх фахівців цивільного захисту (табл. 1).

Про ефективність виховного впливу можна судити з огляду на зростання рівня готовності до виконання професійного обов'язку в експериментальних групах: зменшилася кількість курсантів з низьким рівнем і зросла кількість курсантів з високим рівнем готовності до виконання професійного обов'язку. В експериментальних групах відбулися позитивні зміни у середньому (зросло на 3,75 %) та високому (зросло на 9,59 %) рівнях.

Таблиця 1

Динаміка рівнів готовності до виконання професійного обов'язку (у %)

Рівні сформованості професійного обов'язку	Експериментальна група		Динаміка	Контрольна Група		Динаміка
	На початку експерименту	Наприкінці експерименту		На початку експерименту	Наприкінці експерименту	
Низький	38,96	25,63	-13,33	36,88	40,00	-3,12
Середній	43,75	47,50	+3,75	44,38	42,71	+1,67
Високий	17,29	26,88	+9,59	18,75	17,29	+1,46

Отже, результати дослідження дають підстави вважати, що мети досягнуто, задачі розв'язані, гіпотезу підтверджено.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення і новий підхід до розв'язання важливого й актуального завдання, що полягає в обґрунтуванні організаційно-педагогічних умов, розробленні та експериментальній перевірці моделі виховання професійного обов'язку майбутніх фахівців цивільного захисту.

1. Аналіз теорії та практики проблеми виховання професійного обов'язку майбутніх фахівців цивільного захисту дав змогу дійти висновку, що актуальним на сучасному етапі є теоретичне обґрунтування мети та задач,

оновлення змісту, форм і методів, розробка конкретних методик виховання професійного обов'язку майбутніх фахівців цивільного захисту. Обґрунтовано теоретичні засади (підходи, принципи) виховання професійного обов'язку майбутніх фахівців цивільного захисту.

Виявлено особливості та схарактеризовано сутність професійного обов'язку. Професійний обов'язок майбутнього фахівця цивільного захисту — це його потреба та готовність працювати у галузі, виконувати завдання цивільного захисту.

Виходячи із психологічних та педагогічних підходів до організації навчально-виховного процесу (антропоцентричний, соціоцентричний, середовищний, контекстуальний, аксіологічний, компетентнісний, гуманістичний, деонтологічний, діяльнісний), обґрунтовано процесуальні аспекти виховання професійного обов'язку майбутніх фахівців цивільного захисту у закладах вищої освіти.

2. Компонентами виховання професійного обов'язку майбутніх фахівців цивільного захисту є мотиваційно-стимулюючий, когнітивно-ціннісний, морально-поведінковий. Визначено критерії готовності до виконання професійного обов'язку майбутніх фахівців цивільного захисту: мотиваційно-стимулюючий, когнітивно-ціннісний, морально-поведінковий. Визначено показники критеріїв готовності до виконання професійного обов'язку. Відповідно до вказаних критеріїв і показників визначено три рівні готовності до виконання професійного обов'язку: низький, середній, високий.

3. Теоретично обґрунтовано організаційно-педагогічні умови виховання професійного обов'язку майбутніх фахівців цивільного захисту: створення мотиваційно-стимулювального освітньо-виховного середовища, що передбачає моніторинг якості виховання професійного обов'язку; поєднання традиційних та інноваційних форм і методів виховання професійного обов'язку; забезпечення ефективної педагогічної взаємодії у системі «викладач (командир)-курсант» з урахуванням особистісних якостей учасників; організації позанавчальної виховної діяльності шляхом систематизації самовиховної роботи курсантів.

Розроблено та апробовано модель виховання професійного обов'язку майбутніх фахівців цивільного захисту, що охоплює: мету, компоненти, організаційно-педагогічні умови; підходи, принципи, зміст, форми, методи. Результатом виховання професійного обов'язку є готовність до виконання професійного обов'язку майбутніх фахівців цивільного захисту (сформовані показники та рівні готовності).

4. У процесі експериментального дослідження проводилася перевірка ефективності моделі виховання професійного обов'язку майбутніх фахівців цивільного захисту. За результатами констатувального експерименту визначено стан готовності до виконання професійного обов'язку майбутніх фахівців цивільного захисту. У процесі формувального етапу експерименту визначено рівні готовності до виконання професійного обов'язку майбутніх фахівців цивільного захисту за мотиваційно-стимулюючим, когнітивно-ціннісним, морально-поведінковим критеріями та показано їх динаміку. Вимірювання

показників засвідчило позитивні зрушення за визначеними критеріями у експериментальних групах.

Результати формувального експерименту дали змогу зафіксувати позитивну динаміку рівнів готовності до виконання професійного обов'язку, що свідчить про ефективність моделі та позитивний вплив запропонованих організаційно-педагогічних умов виховання професійного обов'язку майбутніх фахівців цивільного захисту. Зросла кількість курсантів з високим рівнем готовності до виконання професійного обов'язку та зменшилось число курсантів з низьким рівнем. У контрольних групах ця тенденція виражена меншою мірою, істотних кількісних і якісних змін тут не відбулося.

За результатами дослідження запропоновано змістово-методичне забезпечення процесу виховання професійного обов'язку майбутніх фахівців цивільного захисту. Воно реалізується шляхом проведення спеціально-організованих виховних заходів; активізації позааудиторної діяльності курсантів і студентів; використання ефективних форм і методів виховання професійного обов'язку, педагогічної підготовки керівного складу до виховної діяльності.

Проведене дослідження, звісно, не вичерпує усіх аспектів проблем виховання майбутніх фахівців цивільного захисту. Перспективи подальшої роботи вбачаємо у поглибленому вивченні особливостей виховання професійного обов'язку та дослідженні можливостей організації навчально-виховного процесу щодо підвищення професійної готовності працівників державної служби з надзвичайних ситуацій, екстраполяції набутого в результаті дослідження досвіду на інші спеціальності. Важливими для подальшого вивчення є розроблення методик діагностування готовності майбутніх фахівців цивільного захисту до виконання професійного обов'язку.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано основні результати дисертації

1. Ільчишин Я. В. Психолого-педагогічні підходи до організації навчально-виховного процесу у військових вищих навчальних закладах / Я. В. Ільчишин // Нові технології навчання: Наук.-метод, зб. / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки України. – Київ, 2013. – Вип. 79. – С.149 - 154.

2. Ільчишин Я. В. Особливості виховання професійного обов'язку майбутніх фахівців цивільного захисту / Я. В. Ільчишин // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми // Зб. наук. пр. – Випуск 39 / Редкол.: І.А. Зазюн (голова) та ін. – Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2014. – С.239 - 243.

3. Ільчишин Я. В. Вплив середовища вищого навчального закладу на професійне виховання майбутніх фахівців / О. Н.Якимович, Я. В.Ільчишин// Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми // Зб. наук. пр. – Випуск 46 / редкол. – Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2016. . — С. 350—354. (*індексується в міжнародній наукометричній базі Scopus*).

4. Ільчишин Я. В. Ефективність впливу колективу на виховання професійного обов'язку майбутніх працівників Державної служби України з надзвичайних ситуацій /Я.В. Ільчишин// Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / [Гол. ред.: М. Т. Мартинюк]. – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2016. – В.2. – С.144 – 121.

5. Ільчишин Я. В. Модель виховання професійного обов'язку майбутніх фахівців цивільного захисту/Я. В.Ільчишин// Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми // Зб. наук. пр. – Випуск 47 / редкол. – Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2016. — С. 172—175. (*індексується в міжнародній науковометричній базі Scopus*).

6. Ільчишин Я. В. Експериментальна перевірка організаційно-педагогічних умов виховання професійного обов'язку майбутніх фахівців цивільного захисту /Я.В. Ільчишин// Гірська школа Українських Карпат: науково-методичний журнал Прикарпатського нац. ун-ту ім.В.Стефаника / [Гол. ред.: М. Оліяр]. – Івано-Франківськ : Вид-во Прикарпатського нац. ун-ту ім.В.Стефаника., 2017. – № 16. – С.102 – 107. (*індексується в міжнародній науковометричній базі Scopus*).

Опубліковані праці апробаційного характеру

7. Ільчишин Я. В. Виховання почуття гідності майбутніх фахівців цивільного захисту / Я. В. Ільчишин // Педагогічні інновації у фаховій освіті: збірник наукових праць / Ред.кол. : В. І.Кобаль (відпов. редактор), С. Г.Борзенко, Є. А.Іванченко та ін. – Вип.4. – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2013. – С.179 - 185.

8. Ільчишин Я. В. Особливості принципів виховання професійного обов'язку майбутніх фахівців /Я.В. Ільчишин, Т.Д. Якимович // Geneva (Switzerland), the 8th of August, 2014/ Publishing Center of the European Association of pedagogues and psychologists “Science”, Geneva, 2014, V. 1, – С.250 – 257.

9. Ільчишин Я. В. Виховання професійного обов'язку курсантів у процесі самостійної роботи /Я.В. Ільчишин// Педагогічні інновації у фаховій освіті: збірник наукових праць. – Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2014. – Вип. 1(5). – 384 с.

10. Ільчишин Я. В. Виховний вплив інформаційно-комунікаційних технологій на формування компетентності / Т. Д.Якимович, Я. В.Ільчишин// Інформаційно-комунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи. Збірник наукових праць. Частина 2. / За редакцією М.М. Козяра, Н.Г. Ничкало. – Львів: ЛДУ БЖД, 2015. — С. 206—209.

11. Ільчишин Я. В. Сучасні тенденції підготовки майбутніх фахівців цивільного захисту у вищих навчальних закладах /Я.В. Ільчишин // Innovative and Information Space in Educational and Scientific Activity: Issues of Particular Organization, Performance and Perspectives of Development: International Research and Training Conference; November, 19 – 21, 2014. – Košice. – С.120 - 123.

12. Ільчишин Я. В. Сучасні підходи до виховання майбутніх фахівців

цивільного захисту у вищих навчальних закладах / Я. В. Ільчишин // Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції «Сучасні технології навчання у професійній підготовці майбутніх фахівців», 9-10 жовтня 2013 р. [Текст]. – Львів, 2013. – С.312 - 314.

13. Ільчишин Я. В. Проблеми виховання майбутніх фахівців цивільного захисту в умовах військового вищого навчального закладу / Я. В. Ільчишин // Збірник статей VI Всеукраїнської науково-практичної конференції «Особистість в екстремальних умовах»: [в 2ч.] – Ч.І. [за ред. О. А.Кривопишиної, Б. І.Шуневича]. – Львів : ЛДУ БЖД, 2013. – С.243 - 246.

14. Ільчишин Я. В. Гідність як професійна риса майбутніх фахівців цивільного захисту / Я. В. Ільчишин // Звітна науково-практична конференція Львівського науково-практичного центру Інституту професійно-технічної освіти НАПН України «Професійна підготовка майбутніх кваліфікованих робітників» [Текст], [25 лютого 2014] : зб. матеріалів. – Львів : СПОЛОМ, 2014. – С.102 - 103.

15. Ільчишин Я. В. Критерії сформованості професійного обов'язку майбутніх фахівців цивільного захисту / Я. В. Ільчишин // Особистість в екстремальних умовах: зб. статей VII Всеукр. наук.-практ. конф.; 20 травня 2015 р., м. Львів: — Львів : ЛДУ безпеки життєдіяльності, 2015. — С. 126—129.

*Опубліковані праці, які додатково відображають
наукові результати дисертації*

16. Ільчишин Я. В. Виховання професійних якостей майбутніх фахівців цивільного захисту в умовах позааудиторної діяльності: метод. рек. / Я. В. Ільчишин. – Львів : Споллом, 2014. – 21 с.

17. Ільчишин Я. В. Педагогічна підготовка керівного складу до виховної діяльності: метод. рек. / Я. В. Ільчишин. – Львів : Споллом, 2015. – 32 с.

АНОТАЦІЇ

Ільчишин Я.В. Організаційно-педагогічні умови виховання професійного обов'язку майбутніх фахівців цивільного захисту. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.07 «Теорія і методика виховання». – Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. Вінниця, 2018.

У дисертаційній роботі розкрито зміст поняття «професійний обов'язок майбутніх фахівців цивільного захисту»; визначено критерії, показники та схарактеризовано рівні готовності до виконання професійного обов'язку; запропоновано й обґрунтовано організаційно-педагогічні умови виховання професійного обов'язку майбутніх фахівців цивільного захисту у процесі професійної підготовки; розроблено та апробовано модель виховання професійного обов'язку майбутніх фахівців цивільного захисту.

Виховання професійного обов'язку майбутніх фахівців цивільного захисту – взаємозумовлена діяльність викладачів (командирів) та курсантів і

студентів на основі мотивації виконання професійного обов'язку та прояву позитивного ставлення до нього, оволодіння курсантами і студентами загальнокультурними і професійними компетенціями, розвитку їх професійних якостей та контролю виконання професійного обов'язку. Готовність до виконання професійного обов'язку майбутнім фахівцем цивільного захисту – складне цілісне утворення, інтегративна якість особистості, складовими якої є позитивне ставлення до професії, усвідомлені знання соціальної значущості своєї професійної діяльності, професійні вміння, що є передумовою успішної професійної діяльності. Взаємовідношення виховання професійного обов'язку та готовності до виконання професійного обов'язку полягає у тому, що виховання розглядається як процес, а готовність – як результат цього процесу (на певному, визначеному етапі).

***Ключові слова:** професійний обов'язок, виховання, готовність до виконання професійного обов'язку, цивільний захист, організаційно-педагогічні умови, методики виховання.*

Ильчишин Я.В. Организационно-педагогические условия воспитания профессионального долга будущих специалистов гражданской защиты. - Квалификационная научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.07 «Теория и методика воспитания». - Винницкий государственный педагогический университет имени Михаила Коцюбинского. Винница, 2018.

В диссертационной работе раскрыто содержание понятия «профессиональный долг будущих специалистов гражданской защиты»; определены критерии, показатели и охарактеризованы уровне готовности к выполнению профессионального долга; предложено и обосновано организационно-педагогические условия воспитания профессионального долга будущих специалистов гражданской защиты в процессе профессиональной подготовки; разработана и апробирована модель воспитания профессионального долга будущих специалистов гражданской защиты.

Воспитание профессионального долга будущих специалистов гражданской защиты - взаимообусловлены деятельность преподавателей (командиров) и курсантов и студентов на основе мотивации выполнения профессионального долга и проявления положительного отношения к нему, овладение курсантами и студентами общекультурными и профессиональными компетенциями, развития их профессиональных качеств и контроля выполнения профессионального долга. Готовность к выполнению профессионального долга будущим специалистом гражданской защиты - сложное целостное образование, интегративная качество личности, составляющими которой является положительное отношение к профессии, осознанные знания социальной значимости своей профессиональной деятельности, профессиональные умения, является предпосылкой успешной профессиональной деятельности. Взаимоотношения воспитания профессионального долга и готовности к выполнению профессионального

долга заключается в том, что воспитание рассматривается как процесс, а готовность - как результат этого процесса (на определенном, определенном этапе).

Ключевые слова: профессиональный долг, воспитание, готовность к выполнению профессионального долга, гражданская защита, организационно-педагогические условия, методики воспитания.

Ilchyshyn Ya.V. Organizational-pedagogical conditions of professional duty of future specialists of civil defense. - Qualifying scientific work on the rights of manuscripts.

Dissertation for the degree of a candidate of pedagogical sciences (doctor of philosophy) in specialty 13.00.07 "Theory and methodology of education". - Vinnytsia Mykhailo Kotsyubinsky State Pedagogical University. Vinnytsya, 2018.

In dissertation work the content of the concept "professional duty of future specialists of civil defense" is revealed; criteria, indicators are determined and level of readiness for fulfillment of professional duty is characterized; the organizational and pedagogical conditions for the professional duties of future specialists of civil defense in the process of professional training are proposed and substantiated; The model of professional training of future specialists of civil protection is developed and tested.

The education of the professional duties of future specialists in civil protection is mutually determined by the activities of teachers (commanders) and cadets based on the motivation of fulfilling professional duties and the manifestation of a positive attitude towards it, the acquisition of cadets by general cultural and professional competencies, the development of their professional qualities and the control of professional duties . It was revealed that the content aspects of professional development of future specialists of civil protection are: motivational-stimulating component (system of values, ideals, feelings, emotions, experiences, mood, instructions and motives, incentives), cognitive-value (professional values, system of knowledge , norms, rules, representations, views, attitudes); moral-behavioral (a system of moral benchmarks, positions, actions, actions, behavior, skills and skills of performing professional duty). Readiness to perform a professional duty by a future specialist in civil defense is a complex integral education, an integrative quality of the individual, the components of which are positive attitude to the profession, knowledge of the social significance of their professional activities, and professional skills, which is a prerequisite for successful professional activities. The relationship between the education of professional duty and the readiness to perform a professional duty is that education is considered as a process, and readiness is the result of this process (at a certain, definite stage).

The upbringing of the professional duties of the future specialist is based on the general principles of education (social compliance and systemicity of the educational process, the principle of the unity of education, education, education and development, the principle of unity of the individual, the environment, activity and behavior, the principle of individualization of professional duty, the principle of pedagogically effective the activity of the individual) those specific principles of education professional duties of the future specialty civic protection (purpose and

motivation of performing a professional iynaya duties bahatofaktornosti, continuity, comprehensiveness, dvobichnosti process of education profesinyaya duties, the principle of unity of the National and professional dignity, the principle of morality professional activity). On the Basis, these principles were determined by the content, methods, and form of education, the professional duty of future specialists to civic protection.

Highlighted direction areas of education of the duty of future specialists of civil protection: national, social, state, social, moral, spiritual, professional, service, functional. Common in all areas of professional education is the realization and implementation of principles and norms of behavior, and also based on the formation of such traits in cadets as: motivation; awareness; discipline; responsibility; adherence to principles; professional dignity.

It has been revealed that the training of the future professional specialist in civil defense is influenced both by internal and external conditions. The external conditions are the creation of a motivational-stimulating educational and educational environment and monitoring the quality of professional duty. Internal conditions are the conditions for combining traditional and innovative forms and methods of training professional duties, organizing effective pedagogical interaction in the system of "teacher (commander) -course", organizing extra-curricular educational work (self-study work organization)

Developed the structural-organizational model of training of professional duty of future specialists of civil defense, the structural components of which are: the purpose of education; components of training of professional duties of future specialists of civil protection (motivational-stimulating, cognitive-value, moral-behavioral), external and internal conditions of education of professional duty; content, forms and methods of educational work on professional duty; result: readiness of future specialists of civil defense to perform professional duty.

Clarified the criteria of readiness for fulfillment of professional duty of future specialists of civil protection are specified: motivational-stimulating, cognitive-value, moral-behavioral. The indicators of criteria of readiness for performance of professional duty are determined. According to the indicated criteria and indicators, three levels of readiness for fulfillment of professional duty are defined: low, medium, high.

In the course of an experimental study, the effectiveness of the model of training the professional duties of future civil defense specialists was tested. During the experiment, research was carried out on motivational-stimulating, cognitive-value, moral-behavioral criteria of readiness of future specialists of civil defense to perform professional duty. The results of the molding experiment and their comparison with the data of the qualifying stage of the study allowed to record the positive dynamics of readiness levels for performing professional duties, which testifies to the effectiveness of the model and the positive impact of the proposed organizational and pedagogical conditions for the professional development of future civil defense professionals.

Key words: professional duty, education, readiness to perform professional, civil defense, organizational and pedagogical conditions, methods of educational.